

૮-૧-૭૧-૨

૨૨
સ્વરાજ્ય-કીર્તન.

Reg. No. 37

મહાત્મા ગાંધીજી શાસ્ત્રી સાહેબે લિખેલું સ્વરાજ્યને
પ્રેમથી એમ કહ્યું હતું 'મહાત્માજી, એમ કહ્યું હતું.

૮-૧-૭૧

કોવ સાહિત્ય મંદિર
૧. ૧ મુદ્રા.

૧૬ મે ૧૯૭૧
કલ્યાણ વિદ્યુત્તમાર્ગ.

અનુક્રમણિકા.

નામ	પૃષ્ઠ
૧ જન્મ સ્વદેશ	૩
૨ ગરવી ગુજરાત	૪
૩ ગુણવંતી ગુજરાત	૫
૪ ગુજરાત	૬
૫ પ્રકાશનાં પગલાં	૯
૬ માડીની ઝૂંપડી	૧૦
૭ બાકે દિન	૧૨
૮ શકુનની ત્રીઓ	૧૪
૯ જન્મ ભૂમિનું જયમંગળ	૧૫
૧૦ જીવે શું દિંદિમાં એવા !	૧૬
૧૧ સહ ચલો જીતવા જંગ	૧૭
૧૨ ચલો ચલો ભારત સંતાનો	૧૭
૧૩ વીર હાક	૨૦
૧૪ એ ભૂમિ અમારી	૨૧
૧૫ અમે દિંદી દિંદી દિંદી	૨૨
૧૬ સાચના સિપાઈ	૨૩
૧૭ જયજય ઓલો દિંદુસ્તાન	૨૬
૧૮ દેશનો દિવાનો	૨૪
૧૯ ના હાલું ના હાલું	૨૫
૨૦ વીર દિંદીઓને સદેશો	૨૬
૨૧ તહી આ શિર ઝુકે છે	૨૭

નામ	પૃષ્ઠ
૨૨ ગુજરાતનો યજ્ઞકુંડ	૨૮
૨૩ એક દિન એવો આવશે	૨૯
૨૪ દિંદુનું ભવિષ્ય	૩૦
૨૫ તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો	૩૧
૨૬ સ્વરાજ્ય સવારી	૩૨
૨૭ તન્મનાટ	૩૩
૨૮ મહારો રેડીયો	૩૩
૨૯ મા મને ખાદીની ટાપ્પી	૩૪
૩૦ ફરી ભારત બનાવી દો	૩૫
૩૧ ભારતની આરતિ	૩૬
૩૨ વંદેમાતરમ	૩૭
૩૩ અય માતૃભૂમિ તેરે	૩૭
૩૪ વંદેમાતરમ સ્તોત્ર	૩૮
૩૫ કદિ નહિ હારના	૩૯
૩૬ હિન્દોસ્તાં હમારા	૪૦
૩૭ પ્યારો વતન	૪૦
૩૮ એ મેરી જન ભારત	૪૧
૩૯ સરથરાશીકી તમન્ના	૪૨
૪૦ ઓ ગુજરાત !	૪૩
૪૧ મન્મ આગ્ય	૪૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક C-૯૬૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ર-૫૨૧૪૫ ૩૧૮૧

વિષય ૬-૧૩૨

સ્વરાજ્ય-કીર્તન. *Ch. 1*

શુદ્ધતા-શાંતિનાં શસ્ત્રે, ચહે હિંદ સ્વરાજ્યનેઃ
પ્રભો ! એ લક્ષ્યની સિદ્ધિ અર્થે, દેખજ સ્વાધીન.

સંપ્રાદ્યક અને પ્રકાશક
કલ્યાણજી વિદ્યુલભાઇ.

સ્વરાજ્ય આશ્રમ, નાનપુરા-મુરત

સોલ એજન્ટ
ગાંધીવ સાહિત્ય મંદિર
૧૮૦-કેજાંપીક, મુરત.

આવૃત્તિ ચોથી

પ્રત ૫૭૬૦

કુલ પ્રત ૨૨૭૬૦

સુરત ખરતપુરી ભાગળ પર આવેલા શ્રી “અનાવિલ” પ્રી. પ્રેસમાં
ગોવિન્દજી ડાહ્યાભાઇ નાયકે છાપ્યું.

કિંમત ૦-૨-૦

પૌરાણિક તણી હું કુંચી ખરી બતાવું,
 હું એવું હું પણ ક્યમ ચીતરી બતાવું,
 માયા મહીં ન શબ્દો છે રંજ પૂરવાને,
 તોપણ હૃદયની આગી પીંછી બરી બતાવું.
 'હા-હાય-હાય' કહેવું અપમાન છે એ તારૂં;
 નિર્માલ્યતાથી હું નહીં આંખો ભરી બતાવું.
 ચડનાર લાખ છે પણ કહેનાર કોઈ છે એ ?
 ખડુ તેં કરી બતાવું કંઈ હું કરી બતાવું.
 એ ચક્ષુ આદર્યા તેં જોરો બાંધે જો તેની;
 દેશે પ્રભુ એ સકિત હું એ મરી બતાવું.
 છે એજ શ્રાદ્ધ તારૂં ને સ્મરણસ્તંભ તારો;
 તારી સન્નિધિ છરીએ માયું ધરી બતાવું.

દિવાનો

*

કરો રક્ષા વિપદમાંહી, ન એવી પ્રાર્થના મારી;
 વિપદથી ના હજી કેા ની, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.
 ચક્રું દુઃખ તાપથી શાંતિ, ન એવી પ્રાર્થના મારી;
 સદુ દુઃખો શકું છતી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.
 સદાયે કેા ચક્રે આવી, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 તરો ના આત્મબળ દોરી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.
 મને છળ હાનિથી રક્ષા, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 હજી ના આત્મપ્રતીતિથી, પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી.
 પ્રભો ! તું પાર ઉતારે, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 તરી જવા ચક્રું સકિત, પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી.
 તું છે શિરભાર ઉપાગ્રી, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 ઉઠાવી હું શકું સહેજે, પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી.
 સુખી દિને સ્મરૂં ભાવે, દુઃખી અધારરાત્રિએ
 ન શંકા તું વિષે આવે, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.

સ્વામીજી ત્રિલોકજી.

वंदेमातरम्

स्वराज्य-कीर्तन.

१ “ जय स्वदेश ! जय स्वराज्य ! ”

जय स्वदेश !

जय स्वराज्य !

जय स्वतंत्रतानुं ताज !

जय स्वदेश !

जनी सुधीर हिन्द्याण !

हृद उभंगथी पुकार—

वहनी उर देशदाज !

जय स्वदेश ! जय स्वराज्य !

हिन्दने स्वराज्य राम !

हिन्द्यास हृदय हाम !

हे स्वतंत्रतानुं ताज !

जय स्वदेश ! जय स्वराज्य !

नूतन वर्ष हर्ष साध !

हे स्वराज्यसिद्धि नाथ !

आप ओ अभोक्षुं राज !

जय स्वदेश ! जय स्वराज्य !

अपुं देह देश दाज !

जय स्वदेश ! जय स्वराज्य !

नागरदास ध. पट्टे

૨. “જય જય ગરવી ગુજરાત”

જય જય ગરવી ગુજરાત !

જય જય ગરવી ગુજરાત !

દીપે અરુણ પરમાત !

ધ્વજ પ્રકાશશે ઝળળ કસુખ્યા પ્રેમ—શૌર્ય અંકિત,

તું બાણુવ બાણુવ નિજ સંતનિ સહુને પ્રેમભક્તિની રીત,

ઉઘી તુજ સુંદર જાત,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

ઉત્તરમાં અંબામાત,

પૂરવમાં કાળીમાત;

છે દક્ષિણ દિશમાં કરન્ત રક્ષા કુન્તેશ્વર મહાદેવ,

ને સોમનાથ ને દ્વારકેશ એ પશ્ચિમ કેરા દેવ—

છે સદાયમાં સાક્ષાત,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

નદી તાપી નર્મદા જોય,

મહી ને ખીજી પણ જોય,

વળી જોય સુભટના જુહારમણને રત્નાકર સાગર,

પર્વત ઉપરથી વીર પૂર્વજો દે આશિષ જયકર—

સંપે સોઢે સદૃ જાત,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

તે અખુલિલવાડના રંગ,

તે સિદ્ધરાજ જયસિંગ,

તે રંગ ચક્રી પણ અધિક સરસ રંગ થશે સતવરે માત,

શુભ શકુન દિસે મધ્યાહ્ન સોમરો, ચીતી ગઇ છે રાત—

જન ધૂમે નર્મદા સાથ,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

કવિ નર્મદ

૩. ગુણવંતી ગુજરાત

ગુણવંતી ગુજરાત, અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
 નમીએ નમીએ માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત; (ધ્રુવ)
 મોંધેરા તુજ મણિમંડપમાં આ બુકી રહ્યાં અમ શિશ;
 માત મીડી તુજ ચરણ પડીને માંગીએ શુભ આશિષ !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

મીડી મનોહર વાડી આ તારી નંદનવન શી અમોલ;
 રસ ફૂલડાં વીણતાં વીણતાં ત્યાં કરીએ નિત્ય કલ્લોલ !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સંત મહંત અનંત વીરોની બહાલી અમારી માત !
 જય જય કરવા તારી જગમાં અર્પણ કરીએ જાત !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઉડા ધોર અરણ્ય વિષે કે સુદર ઉપવન માંય
 દેશ વિદેશ અહોનિશ અંતર એકજ તારી છાંય !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ગ્લ સરિતા રસમર અમીઝરણાં રતનાકર ભરપૂર,
 પુણ્યભૂમિ ફળફૂલ ઝઝૂમી માત ! રમે અમ ઉર !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, સર્વ માત ? અમે તુજ આળ,
 અંગ ઉમંગ બરી નવરંગે કરીએ સેવા સદુ કાળ ?
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઉર પ્રભાત સમાં અજવાળી, ટાળી દો અધાર !
 એક સ્વરે સદુ ગગન ગજવતો, કરીએ જયજયકર ?
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

૪. ગુજરાત.

રામ ધન્યાશ્રી.

ધન્ય હો ! ધન્યજ પુણ્ય પ્રદેશ,
 અમારો ગુણીયજ ગુર્જર દેશ.
 કૃષ્ણચંદ્રની કૌમુદિ ઉજળો કીધ પ્રભુએય સ્વદેશ.
 અમારો ગુણિયજ ગુર્જર દેશ...ધન્ય હો (૧)
 આર્યનું સાગરતીર્થ પુરાણ
 તપોવન ભૃગુવસિષ્ઠના ભાણ
 ગીતાના ગાનારા મહારાજ
 પાર્થના સારથીનાં જ્યાં રાજ્ય;

મીસ રોમથી યે જૂનાં કુરુપાંડવથીયે પ્રાચીન.
 સૌનાથ ગિરિનગર દ્વારિકા યુગયુગ ધ્યાન ત્રિલીન

ઉભીને કાલસિંધુને તીર
 અન્નવે અંસરી અવ્ય સુધીર...ધન્ય હો, (૨)
 સ્થળેસ્થળ નવપલ્લવતા પુંજ
 નદી ને તળાવ કેરી કુંજ
 કોમળી કવિતા સમ સુરસાળ
 સિંધુ જ્યાં દે મોતીના થાળ;

જગજૂનાં નિજ ગીત ગર્જતો ફરતો સાગર આજ;
 દસર ઉછળી ધ્રુવે ગરવો, વનમા જ્યાં વનરાજ,

ગિરિગિરિ શિખરશિખર સોદનત
 મંદિરે ધ્વજને સન્તમહનત...ધન્ય હો, (૪)
 પૂર્વથી પશ્ચિમ વહે પ્રકાશ
 વહાણ ભરી વહેતી તેમ નિકાસ
 મોઢી આંગણુ ઉતર્યો જ યુરોપ;
 વીણવા વાડીના ફુલ રોપ;

વીણી ન વણુસે પુણ્યપાંખરી અમ રસભૂમિની છાયા
જગમોહન મુંબઈ નગરી જુઓ! શું પાથર્યો કીનખાયા

નિત્ય નવ ફૂલે ખીન્ને અભિરામ
લક્ષ્મીમોહાર્યાં લક્ષ્મીનાં ધામ...ધન્ય હો. (૪)
ચોળી, ચણિયો પાટલીનો ઘેર,
સેંચલે સાળુની સોનલ સેર;
છેડલે આચ્છાદી ઉરભાવ,
લલિત લજ્જનો વદન જમાવ,
અંગ આખો ચે નિજ અલખેલ,
સાળુમાં ઢાંકતી રૂપની વેલ;

રાણુકતનયા, ભાવશોભના સુંદરતાનો શું છોડ!
આર્ય સુંદરી! નથી અવનિમાં તુજ રૂપગુણની જોડ;

બાલ કુંકુમ, કરકંકણ સાર
કન્થનાં સજ્યાં તેજશણુગાર...ધન્ય હો. (૫)
ખેતરો ન્હાનાં ન્હાની શી પોળ,
નાતમ્મતે ન્હાનડીયા ઘોળ,
ક્ષત્રીજ્ઞયાના ન્હાનલ રાજ્ય,
ધર્મના ન્હાનકડાજ સમાજ;

જદ્દ ચાણુકયે વણ્યાં પૂર્વે નાનાં પ્રગ્નનાં તત્ર,
એક પુરાતનના પડછાયા આ અમ જીવનજત્ર;

એક ફૂલવેલે ફૂલનાં ફૂલ
અમારાં એક સુગન્ધ અમૂલ...ધન્ય હો! (૬)
દેશ નિજ તજી ધર્મને કાજ
સાગરે ઝુકાવ્યું સફરી જહાજ;
ધર્મવીર પારસીનો સત્કાર
જગતપ્રતિહાસ અનુષ ઉદાર;

ઇસલામી યાત્રાળુનું આ મકકાતું મુખ માર
હિન્દુ મુસલમાન પારસીઓને અહીંયાં તીરથદાર;

પ્રભુ છે એક, ભૂમિ છે એક—

પિતા છે એક, માતા છે એક—

આપણે એકની પ્રજા અનેક...ધન્ય હો ! (૧)

નથી રમી સમસેરોના દાવ

નથી રમ્ય ધણી ઝીલ્યા ચે ધાવ;

શ્રી કૃષ્ણે કુડકેત્રની મ્હાંચ

લીધાં વ્રત જાણે હજીય પગાય

એક હડરના વનકેસરીએ મડવીર આખારાવ

વિશ્વવન્ધ સુરજ કુળ સ્થાપી ચિતોડ કીધી યશછાંચ,

જન્મભૂમિ દયાનંદના ધામ,

મોંધીનાં ગીતાણવન નિષ્કામ...ધન્ય હો ! (૨)

સુરતના રસિક રંગીલા રાજ

બુદ્ધિધન ભર્યો શ્રીનગરસમાજ

શૂરવીર સૌરાષ્ટ્રી વશવાન

કચ્છનાં સાહસિક સંતાન;

ખંડ ખંડ વિસ્તરતો હિન્દી મહાસાગર મહારેલ

તીરતીર જઇ સ્થાપી ગુર્જરી, સંસ્થાનેત્રી વેલ

મહાસાગરના પૃથ્વીવિશાળ

સરોવર કીધાં ગુર્જરી બાળ...ધન્ય હો ! (૩)

વનેવન લાલો ધટાસોહાગ

જગતનો દીપે શું અમુલ્ય આગ ?

સમ્રાજ્યાં જૈને રણશણુગાર,

લતામંડપ સમ ધર્માગાર;

ભારતીએ કંઈ ફૂલ પુવારો અંજલિમા શું લીધ ?

દિશ દિશમાં ફૂલધાર હડાવી દિલનાં પરિમલ દીધ !

હિંદ માતની લાડિલી બાળ

ગુર્જરી જય જય તવ ચિર કાળ...ધન્ય હો ! ૧૦

કવિ ન્હાનાલાલ

૫. પ્રકાશનાં પગલાં

(પ્રભા ૭૬)

પ્રભુની મોંઘી ઓ માતા ! ઓ સુંદરતાની કુંજ !
તુજ નિર્મળાં તે સુખશાતા, વહેંચી ક્યારે નવ ગુંજ !
તુજ દેવી પુણ્યપુરાણ પ્રમાણે કરવા પુનરુદ્ધાર
ઓ ભારત માતા ! વિચાર

૨

તુજ પ્રજા બધી આ હબી વરવા નવરંગ પ્રમાતઃ
સહુ મોહ ગયા તમ દુખી ને વીતી મધ છે રાતઃ
આવે પમલાં શુભ નવજીવનનાં, હડ બગતને કાળ—
ઓ ભારત માતા ! માળ

૩

દોરવ અમને સદ્ભેદ, દોરવ અમને સત્પંથઃ
નિર્ભયતા વર અમ કર્મે ને શૌચ અખંડ અનંતઃ
સાતે આકાશ પડે શિર પર પણ હઠિયે ના તણપૂર—
ઓ ભારત ! બન બહાદૂર

૪

અરધી દુનિઆ રહે તાકી તુજને કરવા સ્વાધીન,
ખખડાવે શસ્ત્ર તુમાખી સમજી અમને બળહીન,
પણ અર્ધ જગત શું બાથ ભરી તુજ કાળે મરણું વીર—
ઓ ભારત ! ધરને ધીર

૫

જુગજુગની વીર્યસમૃદ્ધિ જુગજુગનું તેજસસત્ત્વઃ
તુજ હંડી આત્મનિશ્ચિન્ન ને પામી જગતું તત્ત્વઃ
તે કરી સચેતન કરી જગંવશે બચધુન તુજ સંતાન—
ઓ ભારત ! થા બળવાન

જગ બહે અસત્રે જીતે, જગ બહે અધર્મ તણાય;
 તુજ અંતરેજ સુરીતે તું જાગવ એ તમભાય;
 હે તોળાવું દેવાંમણ્યાં દાનવ-માનવને યુદ્ધ—
 ઓ ભારત ! રહેજે શુદ્ધ.

૭

તુજ ઉન્નત તીર્થદારે જગને કરવી મહેમાન;
 રેણવવાં નવ અવતારે જુગજૂનાં ઉરનાં ગાન;
 સાગરસાગરની લહરીઓ શું ઉરઉર ઉછળે આશ—
 ઓ ભારત માત ! પ્રકાશ.

૮

ઓ માત અમે સદુ તહારા, તુજ કીર્તિ અમારું સર્વ;
 રજની ભરતા ન્યમ તારા, રાખે રજનીનો ગર્વ;
 દે હાક અને ખુણે ખુણેથી ધસશું હારોહાર—
 ઓ ભારત માત ! પુકાર.

અખરદાર.

*

૬. માડીની ઝુંપડી

(રાગ-ધીરાનું ૫૬)

દુઃખીયાંનો વિચારો રે, માડી ! તારી ઝુંપડી,
 રણુવગડાનો છાંયો રે, આંધળીઆની લાકડી.
 કુંજ નિકુંજે લચી વલ્લરી, નિર્જરીઆં સંતાય,
 અમલ કમલ દલ પર પંખીડાં, અલ્પલીલાને માય,
 રઢિઆળી એ વાડી રે, સોહવતી ને ઝુંપડી,
 આને ખાવા ધાતી રે, નિર્જન રણુમાં ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

ધનં કમં રસ કસ લુટાચા, ધરધર વખરી હીર,
છતી સંતતિ સત્ત્વ લુટાચું, ખેંચાયાં તુજ ચીર;

લુટાતી ઓ માડી રે, ખાઢી તારી ઝુંપડી
ખાલી તોયે મ્હારી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

ધન સંચી ખેતર સુકવીયાં, દવ પ્રેર્યો ચોપાસ,
રાતી વિભુની આંખડી દેખી પંખીડાં પામે ત્રાસ,

તેને સોડે સ્હાતી રે, માડી તારી ઝુંપડી;
પોપણીઆં શી પાતી રે, આઢી જાડી રાખડી—દુઃખીયાં,

વન વિટયાં સિંચાણે સધળાં, અવશ પડ્યાં તુજ બાળ,
દામ દયાને હડધુન કરીને રણવગડે દે માર;

અકે લેવા ધાતી રે, તેને માતા રાંકડી,
શીળી છાંયે ધાતી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

કણકણ કાંજે વનવન વિંકે તુજ બાલુડાં પાંખ,
પણ સુખ દુઃખનાં લ્હાણાં સેવા, ઠરતી તુજ પર આંખ,

અંતે તું સંધરતી રે, માતા મ્હારી દુગળી;
પ્રભુનો પથ દાખવતી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

તુંજ જીવન અમ તું સર્વસ્વ, તુંજ સુધાનો સાર,
મૂર્તિમતી વત્સલતા દેવી, તું સુસ્વોકતું દાર;

નંદનવન શી વ્હાડી રે, અમને તારી ઝુંપડી
જન્મભૂમિવત પાળી રે, રણુગારીશું ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

સ્વઃ જગન્નાથ અમીચંદ પટેલ.

૭ ખાકે હિન્દ *

૧

અયિ ! હિન્દબૂમિ તારો મહિમા દિગ્ગન્ત માળે,
 રેલી અમીનિધિ કે કુદરત તને નવાળે;
 તુજ બાલપટ સનાતન સૌન્દર્ય તેજ રાળે,
 જોડી જગે નીરખતાં તારી જડે ન આળે;
 પ્રતિ પ્રાતઃ બાલબાનુ તુજ આરતિ ઉતારે !
 હિમાદ્રિ-કેશ તારા કિરણો થકી સમારે.

૨

સંસ્કૃતિ—પૂર અદિતી ફેશ્યાં દિશાએ આરે,
 ચીન અર્ધને કિનારે ચેતન અજન્મ પ્રસારે;
 આલમ બધી છવાઇ અગ્નિ અધકારે,
 અમ બૂમિ દીપ સ્કાઇ. દોરે બૂધ્યાને દારે;
 મીસે ન સંસ્કૃતિની જ્ઞેતાં જડે નિશાની,
 તારેય હિન્દઆંખણ રેલી ઉપા યુવાની.

૩

પુરાણ દેવબૂમિ કીધ ગૌતમે યશાળી,
 તજ દેશ સરમદે નિજ અહીં દેહને પ્રજાળી;
 પોથી પ્રજાત પ્રીતે કે અકબરે ઉમળી,
 સિંચી રુધિરે રાણે સુરવાડી આ રસાળી;

* ૧૯૧૬ની કેમિસમાં મૂળ ઉર્દૂ કાવ્ય મવાયલું અને તેને પંડિત માલવીયાજીએ શ. ૫૦૦ની કિમ્મતે ખરીદેલું.

૧ મોમલ સમયનો એક અખ્યાત દારસી કવિ. એણે હિન્દતા કુદરત સૌન્દર્યથી લેખાઇ પોતાની જન્મબૂમિ ધરાવને તજ હિન્દમાં પોતાનું જીવન વ્યતીત કર્યું હતું. ૨. પ્રતાપ રાણો.

આ ભૂમિની સમાધિ શરવીર સૌ સૂતા છે,
ખડેર અસ્થિ જેનાં અમ અણુમૂલી મતા છે.

૪

ખડેર જીણું એ કે શૂરકીર્તિ હજી કવે છે,
જેનાં અમારી રગ રગ ઉન્હાં રુધિર વહે છે;
દેવો ચઢી વિમાને હજી એ ધ્વનિ શ્રવે છે.
એ કીર્તિ ઘોષ હજીએ અમ કાનમાં રવે છે:
કશ્મિર શું ન કાપે કંઈ સ્વર્ગરંગ હજીએ ?
વહતી શું ન પ્રતાપી પુનિત ગંગ હજીએ ?

૫

માધુર્ય ને મૃદુતા એનાંએ કૃત્ત જ્યોત્સના,
કરતા કલા કલાપી આજે એ જંગલોમાં;
ધન વીજના કાકા એના એ વાદ્યોમાં,
પણ બાપી રહી શિષ્યતા અમ દિલની ચળવળોમાં,
એની એ સંસ્કૃતિ કે દેતી પ્રકાશ અમને,
જ્ઞાનું વતન રહ્યું નહિ, જ્ઞાનો વિનાશ અમને;

૬

વરસોથી વામ વિધિ: પલટી સ્થિતિ અમારી,
મૃત્યુ પટે ભૂંસાઈ જે જે સ્મૃતિ અમારી;
પૂરી થઈ હજી જરી નહિ ધન નિન્દ જે અમારી,
શય સમ કદન વિનાની ભૂમિ હિન્દ જે અમારી
જેના ખૂબી ખગ્ગના ઉગટા વહી રહ્યા છે,
કમભાગ્ય વારસો કે ગાદેલ સૂઈ રહ્યા છે.

૭

વિશુ ! દેશપ્રેમજ્યોતિ, હદ થઈ, હવે જગાવો,
ભૂલ્યા બધિર કાનોમાં મંત્ર કંઈ સુણાવો;

ચેતન વિહીન જોખાં, ચેતન અજ્ઞાન સ્ફુરવો,
આ ભસ્મરાશિમાંથી ચીણુગારી કંઈ ઉડાવો;
વ્હાણું વાન સમાયે, નયનોમાં તાર ચંદને,
શિરમાં ખુમારી ચંદને, દિવમાં કરાર ચંદને.

૮

ફૂલયાગ શોખીનેને ફૂલથી લગન મુખારક !
રંગે રસિક જનને રસનાં ઝીલન મુખારક !
બુલબુલને બુલમુખારક ! બુલને ચમન મુખારક !
ખેડી વિનાના અમને વ્હાણું વતન મુખારક
નન્દનવને આ ખીલશે અમ ઉર પ્રફુલ્લ કળી શું
જે જનની અંકે ઝુલ્યા તે અંકમા ઢળીશું !

૯

ભોજન ભૂખ્યાંને: અમને વ્હાણાં છે નર વતનનાં,
નયનોની રોશની એ, સુખ સત્ય એ જીવનનાં
ઝંખણ ઝગે છે જયોતિ રગરગ એ પ્રેમઅગનનાં,
વ્હાણા કુસુમસમ છે કાંટા જે આ ચમનનાં;
છે અર્જુધૂલિ જેની અમ ભસ્મ-લેપ તનને,
મરીને અરે! ચહીશું પ્યારા વતન-કંદનને;

*

૮ શકુનની ઘડીઓ.

ધર્મના વીર ! એ આર્યપુત્ર ! ઉડજો !

સુમટના શકુનની વાગી ઘડીઓ:

ઉત્તરાયન થયા, ઉત્તરે રવિ વળ્યા,

ભાતુના ભર્ગની વરસી ઝડીઓ.

૧

મૃત્યુને ખાળતા, શાંતિને ખોધતા,

હીબ્બ પોહ્યા હતા યુદ્ધ ધાટે:

મૃત્યુને પરહરી, શાંતિ ભાથા ભરી

શૂર ! ત્યમ સંચરો યુધ્ધ વાટે.

૨

સિંહના બાકથી ખેડતો-ખેડતો,

એ ભરત ગોત્રનાં ગોત્રને છો:

સિંહને શસ્ત્ર શાં ? વીરને મૃત્યુ શાં ?

મૃત્યુનાં અમૃતને ઝોળખો છો.

૩

શાંત છો, દાંત છો; ધીર છો, વીર છો;

સુખટ છો સગ્ગ નિઃશસ્ત્રતાથી;

ધર્મધ્વજ તમ ખડા, શસ્ત્ર સામા વડાં;

ત્રી હરિ સત્યના સમર સાથી

(નવજીવનમાંથી)

ન્દાનાલાલ દલપતરામ કવિ.

*

૯. જન્મભૂમિનું જય મંગળ

જય મંગળ પ્રિય જન્મભૂમિનું ગગનવીરો:—

ભગીરથ સમ વિરલ વીર, ભારતી સુખટ મુધીર,

ઉર સમુદ્રને હિમાલયે ઉછાળીએ—

જય

જનની અંક ઝૂંઘીએ, જનુની રંગ ઝીલીએ,

આત્મખળ—ઉગમથી અધુ' ઉગળીએ—

જય

સત્ય અર્થ સગ્ગ થાઓ, વિજયવાવડો ઉડાવો,

વીર ધર્મશ્રી ધરા સદા ધુગ્ગવીએ—

જય

સત્યથી સચવાય સ્વતંત્ર; સમજીએ થઇ પ્રવૃત્ત,

ધુમીએ ઝડુમી જંગ તો મચાવીએ—

જય

ભૂતળ ફેડી ફેડીએ, હડી જડો ઉખેડી,

દોર ને દમ્ભ દેશનો જમાવીએ—

જય

સ્થિતિ સમય સ્વીકારીએ, પ્રવૃત્તિયત્ત યોજાએ,
ગનને સ્વદેશ કાજ કાં ન હોમીએ— ૪૫.

માત દીન દુભાય છે, સપુત ! પીડા પિઠાનીએ,
દુધ દિપાવીએ, ઉમંગને વધાવીએ— ૪૬.

દેશસેવાના સ્વધર્મ અન્ય ન કર્તવ્ય કર્મ,
આત્મભાવથી બધું પ્રભુમય પિછનીએ— ૪૭.

લલિત

*

૧૦ જીવે શું હિન્દમાં એવા ?

(સદા સંસારમાં સુખદુઃખ સરખાં માની લઈએ—એ રાગ)

જીવે શું હિન્દમાં એવા કે મૂઢાત્મા હરામી ?

બોલ્યા મુખ “ મારો દેશ, આ મુજ માતૃભૂમિ ”—જીવે શું.

ઝાકળનાં મોતીસમા જીવો તે કંગાલ,

કાલા આવ્યા ગયા બૂલા પથરવત્ નુમાર—

ખરતાં પીપળાનાં પાંદડાંની પેટે એ તો,

હાડી મંદોડીના સમાન કાયા તે નકારી— ૧ જીવે શું.

હોય ખિતાબો છો ધણા અકળક ધનભંડાર,

લૂણી કીર્તિ હો બલે મૃગજળવત્ નમનાર—

મજે તે માટી નીચે જે થકી અવતાર ધાર્યા,

ફરે ધણીતણા બ્યમ બેલ ફેરા અંધ પામી— ૨ જીવે શું.

તેના મૃત્યુ પાછળે દોષ ન રહતી આંખ,

જીમ ન માતી નામને જ્ઞાન તણી નહિ આંખ.

મહારાષ્ટ્રનાંકર રામી.

*

૧૧. 'સહુ ચલો જીતવા જંગ'

(લાવણી)

સહુ ચલો જીતવા જંગ, ખુશલો વાગે;
 યાહોમ કરીને પડો, હત્તેહ છે આગે—ટેક.
 કેટલાંક કર્મો વિષે, ઢીલ નવ ચાલે,
 શંકા ભય તો બહુ રોજ, દામને ખાળે
 હજી સમય નથી આવિયો, કહી દિન ગાળે,
 જન "હાનુ" કરે નવ સરે, અર્થ કો કાળે;
 કંપલાવવાથી સિદ્ધિ, જોઈ બળ લાગે—

યાહોમન

સાહસે કર્યો પરશુએ પુરો અળુંનને,
 તે પરશુરામ પરસિદ્ધ, રહ્યો નિજ વચને,
 સાહસે ઈંદ્રજિત શર, હણ્યો લક્ષ્મણે,
 સાહસે વીર વિક્રમ, જગત સહુ જાણે;
 થઈ ગઈ જંગમાં હકક નિજ માગે—

યાહોમન

સાહસે કોલબો ગયો, નવી દુનીઆમાં,
 સાહસે નેપોલ્યન બીડ્યો, યુરોપ આખામાં;
 સાહસે ભુથર તે થયો, પોપના રહામાં,
 સાહસે રોકેટ દેવુરે વાળ્યું જોતાંમાં,
 સાહસે સિકંદર નામ અમર સહુ જાગે—

યાહોમન

કવિ નર્મદાસંકર

*

૧૨. " સહુ ચલો ચલો ભારતસંતાનો "

(લાવણી)

સહુ ચલો ચલો ભારત સંતાનો દેવદુંદુબી ગાળે,
 દેશ-યજ્ઞ-ગણિ કાજ ધરો પણ છે અણમૂલી આગે.

નવયુગ આજ મંડાયો, અમ દિન્દ આજ સંધાયો,
વિજયતણો ફરકાયો, હર્ષાશુ ગંગ વહાયો-

એ પુણ્ય ગંગ પુનિત ઉદકમાં જશે તણાયાં પાપો,

દદ નિશ્ચયથી સ્વર પ્રયડથી મોકારો દિન્દ હમારો.

વિનતિ કરી કરીને થાક્યા, બાપ્યાને મંડપ ગાળ્યા,
મહાસભા મરી કંટાળ્યા, બહુ પંચોથી* પરવાચી,
કંઠેરા લાંબા સુણ્યા, કંઈ શબ્દછટાએ મોહ્યા,
મળ્યાં પણ કદી ના વરસ્યા, બહુ વરસે પારજ પામ્યા.

હવે દિન્દ સ્વાવલંબન પર છે મુસ્તાક દિમાલય જેવું,

દદપ્રતિજ્ઞ થઈ કર્તવ્યરણાંગણ આપખળે જુઝનાઈ.

પૂર્વેનાં પાપો ધોશું, કુરખાની કરી સોહીશું,
સહુ દિન્દી મળી જીતીશું, સહુ દિન્દી સાથ મરીશું,

હવે બેદનીતિના ભોગ થઈશું નહિ નાંદ કો કાળે

મરશું બંધુના હાથે પણ ના ત્રાહિન દાર જમાવે.

અહ! પુનિત સંગમ આજે, ત્રિવેણી પુણ્ય પ્રભાતે,
સહુ “વંદેમાતરમ્” બોલો, “અહ્મદુ અકબર” બોલો,
“સત્ ધી અકાલ” બોલો, જય ત્રિભુવનમાંહી ગમવો.

છે જ્ઞાન માલ કુરખાન અમારાં દિન્દ માતને ચરણે,

બસ રહેવું નથી, કરવાનું હાવે બંધનમુક્ત થવાને.

નવયુવાન મંદુ! ચાલો, નિમંત્રણ માત સ્વીકારો,
ગયતાની મહોત્સવ તોડો, બસ શુભામી શિક્ષણ છોડો,
મીરતા ને મોહજ ટાળો, દળ રાષ્ટ્રતણુંજ બદાવો,
રે ભાવિના સરદારો ! ના ના રે મુખ છુપાવો.

હા ! આત્મનાદથી માત પુકારે દીન ઇમાન વિચારો,
 ચઢો રણે સૌ ધર્મયુદ્ધમાં હિન્દ હવે ઉદ્ધારો.
 પંજમ ખિલાફત દુઃખો, ધરધરના આત્મ પુકારો,
 શું ભૂલીએ નકરી જખમો ? વિણ વાંકે વિદ્યા સહજ-
 અન્યુની રઝળી લાશો, હજી મહાશે અહીં શયતાને
 રે ! દુઃશાસન દુષ્ટત્યો ! દ્રોપદીનાં ખેત્યાં વજ્રો !
 ધોળે દી અત્યાચારો, શું ભૂલશે પાંડવ વીરો ?

ઓ ભીમ ! ગર્જ અલવીર્યથકી નિરાંતે કયમ ખેસાશે ?

શું દુઃશાસન હોર કરે પાંચાલી છૂટા કેશે !

રે ! સર્પ સમાન ચલાવ્યા ! બાંધી બાંધી દ્રુપદાવ્યા !
 ધમતા અંગાર જલાવ્યા ! બંદિખાનાં ઉમરાવ્યા !
 તરીપાર કંઈને કીધા ! ચોરોએ શાહુ દંડ્યા !
 તોયે શું ન્યાયે મોઢ્યા ? શું દ્વાદ પૂરા ના આખ્યા ?
 રે ભાગ ભરો કયમ પાપે શયતાન તણા સહકારે !
 જીવતા પણુ મુઆ બુંડા કાં નહિ કરવાં કેસરીયાં ?

ઓ ! પુદ્ધિમાન ધારાશાસ્ત્રી મુસદ્દી પડિત જગો,

કંઈ સમય વિચારો સાર્થ કરો શક્તિ તમ સાંધિ સાંધો.

વાણિજ્યશર સંતાનો ! ઓ ! ઓ સાહસિક શ્રીમનો !
 ધનગણિ યજે ખડકો, બામાશા સ્થળસ્થળ પ્રકટ.

છો લક્ષ્મીપતિ, ના દાસ બનો, ગર્ભ પ્રાપ્ત કરીધી કરશે,

પણુ દુર્લભ કેસરી પ્રતાપ જતાં જુગજુગ રોતા રહેશે.

ઓ શરવીર સંતાનો ! બડવીર બલા ખેડુને
 અમજીવી અન્યુ બહેનો ! બાંધી દો સેતુબંધી
 દુઃખસાગર ઉતરી ચાલો, રે ! માત સીતા છોડવો

રઘુવીર કરે ટંકાર સજી સામગ્રી સર્વે ચાલો,

ના સિદ્ધિ સાધનમાં પણુ સરવે, રાવણને રમવો

નિજ ધર્મ સહુ વિચારો, વ્રત એકય સ્વદેશી સાધો,
 ૧ અધમ દેવ દિટકારો, દિલ રાખો પ્રેમ કુવારો,
 જસ વિજય વિજય છે દેવી યુદ્ધ-સગ્યાદા શાંતિનાં શસ્ત્રો,
 છે અભયદાન આત્માપણુ એ જગસંભવનના મંત્રો.

કલ્યાણીય વિકુલમાર્ગ.

*

૧૩. વીર હાક

ફર ફર કરતી ધર્મધ્વજ ઉડતી આકાશે,
 ગરમ રધિરનો વેગ વીર નાડીમાં વ્યાપે;
 સ્વદેશસેવા શૌર્ય ઉછળતું પૂર વહે છે,
 સ્વાપણનો છે યજ્ઞ નિમંત્રણુ શૂરવીરને છે.

માખી—જોભ, જોહ, મત્સર તળ્યાં, તથા બેદ સહ ભાત
 સ્વદેશહિત માટે થયા, ભારતવાસી સહ ભાત.

ભારતવર્ષાં ભવ્ય ઝલક ખતલાવો જગમાં,
 ભારતવર્ષાં પ્રેમશૌર્ય પ્રકટાવો હકમાં;
 વિશાળ દિલ દરિયાવ ઉછાળો નવલ તરંગે.
 ધસો ધસો આ સ્વરાજ્ય કેરા અદ્ભુત જંગે.

માખી—યુદ્ધ ઢાલ કરે ધરી, ન્યાય તણી સમશેર,
 સ્વદેશ સેવા આદરી એક બની દશમેર.

એક દિલ, એક રાગ બન્યું છે જૂથ બહોળું,
 મન્યો મામતો મહા, એમ શૂરવીરનું ટોળું.
 વહો વહો—“જય સ્વદેશ, ને જય સ્વાર્પણનો” ને
 વહો—“દેશ મમ આ, હું પર હક સ્વદેશનો છે.”

માખી—હુંપદ અર્પણુ દિવંદને ભક્તિ ભારતવર્ષ,
 સ્વદેશની સેવા વિધે, હૃદય હૃદય છે હૃદય

૧૪ “એ ભૂમિ અમારી”

(રાગ ખિખાસ—તાલ દીપચંદી)

એ ભૂમિ અમારી, મેંયા અમારી,
કોણ અવર કહેશે નિજની?—

ન દેઉં ઉચરવા—ટેક

એ સ્વદેસ માટે, કો રણ્યયજે
પ્રાણ આહુતિ હઉં સજની,
ન ચાહું ઉગરવા—એ ભૂમિ

પરાધીન થઇ ટપલા રહેવા
રાલ પડે શિર સરમ ભરી !
બહું એથી મરવું—એ ભૂમિ

ગુલામ કાફર કાયર પદવી
હિન્દુ કાળા નામે ફરી !
બહું એથી મરવું—એ ભૂમિ

શકે ન કાંઈ ફરી એ બાળક
મરદમુછ મુખ હજી ખીલી
હાથે શાં મહેણાં—એ ભૂમિ

વણુકામાં ઉછર્યો તે ફાલે
કળે બળેથી ઉકળી !
હાથે શાં કહેણાં!—એ ભૂમિ

નથી રાંકડા, નથી બાપલા,
નથી રહેવા નિત્ય દાસ સંબ્યા
કયમ ગાજી ન કહીએ ?—એ ભૂમિ

છઉં સ્વધર્મ રંગી, સ્વધર્મ સંગી
સ્વદેશ જંગી પ્રેમે મિંજયા !
હરિ એકલ દેવે—એ ભૂમિ

૧૫. “અમે હિન્દી હિન્દી હિન્દી !”

અમે ભરતભૂમિના પુત્રો, અમ માત પુરાણ પવિત્ર;
 રે જોના સુંદર સૂત્રો, ઝળકાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર;
 અમ અંતરને ઉદ્દેશી, કરશું હોકાર હમેશ;
અમે હિન્દી હિન્દી હિન્દી, છે હિંદ અમારો દેશ.

અંધાર વિષે અથડાતાં કે કરતાં નિત્ય પ્રકાશ;
 પડતાં રડતાં રંગડાતાં કે કરતાં હાસ્ય વિલાસ;
 પળ પળ અમ ઉરનિધિએ શી, હા ઉછળે ઉર્મિ અશેષ,
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી, છે હિંદ અમારો દેશ.

ક્યાં હશે હિમાલય જોવા, ક્યાં પુણ્ય પવિત્રજ ગંગ;
 ક્યાં મળે અલૌકિક એવા, સદુ દેશતણા બહુ રંગ;
 ક્યાં મુનિ ઈશ્વરજન એસી, કરતા પ્રભુપંથ ઉજ્જેશ;
અમે હિન્દી હિન્દી હિન્દી, છે હિંદ અમારો દેશ.

ક્યાં રામ યુધિષ્ઠિર ધ્રુમ્યા, ક્યાં ગજર્થ અર્જુન બીમ;
 ક્યાં રજપૂતવીર ઝઝૂમ્યા, બળ દાખવવા અસીમ !
 રે ભુલીએ તે રીતે શી, અમ અંતરથી લવ લેશ;
અમે હિન્દી, હિન્દી હિન્દી, છે હિંદ અમારો દેશ.

“નથી રે જીવતું પરઆશે, છે પારકી આશનિરાશ,
 “નથી કર ધરવો કો પાસે, સ્વાશ્રયનો છે ઉલ્લાસ”
 કંઈ પુણ્ય પ્રમાણ પ્રવેશી, અહીં દે અમને ઉપદેશ;
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી, છે હિંદ અમારો દેશ.

ધમ ધમ ધરણી ધ્રુજવંશુ, અમ દેશનાણું કરી ગાત;
 જય જય જય નાદ કરીશું દમ્પશું મોંઘા અમ પ્રાણ;
 એ ભક્તિ વસી ઉર, તે શી, દેગ્ને શક્તિ પરમેશ;
અમે હિન્દી, હિન્દી હિન્દી, છે હિંદ આમારો દેશ.

કવિ જ્ઞાનાલાલ.

*

૧૭. “જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન”

હર હર હર ! મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહુ અકબર રહેમાન,
હિન્દુ મોસલ્માન એક થઈને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
આ જમી આપણી દેશ આપણો, એ પર જન કરો કુરબાન,
ત્રીસ કોટિ ભારતનાં તનુજો જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
એક કુટુંબી બાઈ આપણે, માતા ભારતનાં સંતાન,
હિંદ, પારસી, મુસલમાન સૌ, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
મંદિર, ને મસ્જિદ બંને છે, ઇશ્વર કેરાં ઉંચાં ધામ,
બાઈ બાઈમાં બેઠ ના હોયે, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
પુનઃ આપણી ભારતમાતા જગમાં પામે ઉંચું સ્થાન,
વિશ્વ સકળની ધર્મ માત એ, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
એક નેક ને એક ટેકથી, કરો એકતા કેરું પાન,
રગ રગમાં સત્યામહ રેડી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.

ધમ ધમ ધમ ધમ પરા મુખવો, ફરકવો ઉઘા નિકાન,
સ્વરાજ્યના ડંકા મગડાવી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
દેવી-યુધ્ધના શાંત સૈનિકો, સ્થૂળ બળતું કરવા અભિમાન,
સ્વાર્પણ કેસં શસ્ત્ર સજ્જરે, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
તલવારો, બંદુક બાલાથી. ઉઘાં છે આત્માનાં સ્થાન,
શરીર પડે પથ્થુ એ તો અમ્મર, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
વિજયમાળ લઈ સ્વર્ગ સુંદરી, તત્પર છે કરવા સન્માન,
માતૃકેદિમાં પ્રાપ્ત્ય અર્પિત, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
હર હર હર મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહ અકબર રહેમાન,
હિન્દુ મોસલીમ એક થઇને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.

ચંદુલાલ નંદલાલ દેસાઈ.

૧૮. દેશનો દિવાનો

(હું મસ્તની પ્રેમની મને કોઈ ના છેડારે, એ રાગ)

હું દિવાનો દેશનો મને કોઈ ન સતાવો;
હોય જે મારા સમા-મારી કને આવો—હું દિવાનો.
તોત્ત આને કોવા મળી મુજ શિર ન પકાવો;
ડહાપણ બતાવીને વૃથા મુજ દિલ ન દુઃખાવો—હું દિવાનો.
હોડી વિના સિંધુ તરો કિંમત ન હઠાવો;
હથિઆર વિણ મુઝી શકો તો સંગ સિધાવો—હું દિવાનો.
વિણ પાંખ ઉડતું આદરી પરખ જેહ હઠાવો,
તે હું દિવાના સાથ સહ નિજ હાથ મિલાવો—હું દિવાનો.
પકવાન ખાવાં હોય તો તમ મુખ ખુલાવો;
જો અગ્નિ ખાવી હોય તો પતરાળી ન ખાવો—હું દિવાનો.

સુખઆલોકેરા પાસ બાળી ખાખ લગાવો
 ભીતિ જગાવો મૂઠીમાં આ દેશ જગાવો—હું દિવાનો.
 નવ પાધડીનો પ્રેમ પારી ચિસ નમાવો;
 નિજ પ્રાણ અર્પો દેશને નવ નામ શુભાવો—હું દિવાનો.
 નિરંત કેરી રાતમાં નિદ્રા નહિ લાવો;
 ઉગમરે આનંદ માનો તો તમે કાવો—હું દિવાનો.
 શય્યા ચઢો જો પુષ્પની તો ઘેર સિધાવો;
 સુવું હોય શરશયા પરે તો દોસ્તીનો દાવો—હું દિવાનો.
 ધસી પાય મરવું હોય તો તમ ધામ સુઢાવો;
 લણવી અમરતા હોય તો ક્ષેત્રે જીવન વાવો—હું દિવાનો.
 એ દેશનો સંદેશ ને આદેશ છે આવો;
 તે રસ સદા હે સંઘવી પીવો અને પાવો—હું દિવાનો.

ન. પુ. સંમધી.

*

૧૯ ના હઠવું ના હઠવું

(૫૬)

ડગલું બરું કે ના હઠવું ના હઠવું;
 પેણુ કહાડવું કે ના હઠવું ના હઠવું.
 સમજને તો પગલું મૂકવું, મૂકીને ના બહીવું,
 જવાય જો નહિ આગળ તોયે, ફરી ન પાડું લેવું. ડગલું.
 સંકટ મોટું આવી પડતાં, મ્હોડું ન કરવું બહીવું;
 કળે બળે ખૂબ લડવું, પણ ના કરવું ફરવા ઉંચું. ડગલું.
 બ્યાં ઉભા ત્યાં ચોટી રહીને વચન લેવું સમજું;
 આમ પડો કે પૃથ્વી ફાટો તોયે ન કરીયે નમજું. ડગલું.
 ફત્તેહ કરીને આગળ વધવું, અથવા બહીઆ મરવું;
 પણ લીધેલું તે પાળીશું દીલ વળગરવું કરવું. ડગલું.

તજી હામ ને હામ ચૂકવા, ખૂણા ને કો બોલે;
 પિક્ક કાયર તે અપજશરૂપી ખાળકુડીમાં બોલે. ડગલું
 નાશી જતાં હસે સુનુઓ, સાથી ફિટ્ કહી કહાડે;
 ખીકલુ બાયલા નામદીઓ નામ મળે ઉપાડે. ડગલું
 શૂરવીર તે જશનો કોબી હિંમત મદિરા પીયે;
 ઉમંગથી તે ધસી વધે વા ખૂબ ટકાવી રાખે. ડગલું
 બાણી ગણી જન પુખ્ત વિચારે પાયો નાંખે મનજૂત;
 કો કાળે પલુ જશ મોટો લે, નર્મદ કેઈ સાખૂત. ડગલું.

નર્મદાસંકર.

*

૨૦. વીર હિન્દીઓને સંદેશો

રણ મેદાને ચડ્યા તો ભરવું કે ઇચ્છિત કરવું;
 એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા! પગલું પાછળ નવ ભરવું.

સુકાની સંભાળને નૌકા,

તરંગો ઉછાળશે નૌકા,

ખડકમાં પછાડશે નૌકા,

સમુદ્રે કુખાડશે નૌકા,

ખાવાતું નથી, કામ વિકટ છે, રણસાગર તરવું;

એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા! પગલું પાછળ નવ ભરવું.

ઉખડશે તે જડની સાથે,

લટકશે તે થડની સાથે,

ખીડવું છે ભડની સાથે,

કામ અહીં છે ધડની સાથે,

આયું હાથમાં લઇને લડવું - જીતવું કે ભરવું;

એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા! પગલું પાછળ નવ ભરવું.

દીવાને.

૨૧ “ તહીં આ શિર ઝૂકે છે ”

(ગઝલ)

જહાં નિજ સ્વાર્થના બંધો તુટયા, જ્યાંહે ફકીરી છે;
સ્વીકારી સેવના જેણે તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
ચહે જે સાચને દિલથી મરે જે સાચને માટે;
અમય જે વીર સધળે છે તહીં આ શિર ઝૂકે છે;
ગણે ના ખેડ સત્તાનો ગણે ના ને સ્તુતિનિંદા;
ઝુગે જે લોકના હિતે તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
બહુકી દીનનાં દુઃખે જગરમાં હોળીઓ જેને,
મથે એ લહાય ખુઝવવા તહીં આ શિર ઝૂકે છે,
વિરોધી ને વિપત્તિનાં હજારો બંડની સામે,
સમરમાં કેસરી ગાગે તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
પ્રાણને દેશની કીર્તિ તણી જેને ખુમારી છે;
હજળે જન્મભૂમિને તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
ટકાવા ટેક સ્વામિમાન આપે આહુતિ સહુની;
મિરહ જે મહંતું ધારે તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
ગણ્યું ધર દેશને જેણે કુટુંબી દેશીઓ માન્યા;
વહાવી પ્રેમની ધારા તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
વિભૂતિ દેશને ચરણે ધરી નિષ્કામ બાવેથી;
ફરે કુરખાની જીવનની તહીં આ શિર ઝૂકે છે.

કલ્યાણજી વિકૃલભાઈ.

૨૨ ગુજરાતનો મજા ફુંક

(૫૬-“ભારતી ભૈયારે રાખ સુધ્યા ન હજી શું ?”—એ ચાલ.)

દુઃખમાં શૂરાયે, ઓ ગુજરાતી વીરા !

આવે, પૂરા રે, ખમવા દુઃખના ચીરા !—(ધ્રુવ)

કડકડ ફૂટે કોડ કડકા, પર્વત ફૂટે ફાટે

ઝળઝળ જવાળા વ્યોમ જળાવે. ઉભા રહો દહ વાટે !

દુઃખમાં.

નથી પડવું યાહોમ કરીને આજે અંધ શૂરાનું;

નથી અખળને દમવું; આ છે જડચેતનનું લ્હાણું !

દુઃખમાં.

સત્યજ પ્રભુના પ્રાણ અમારા, સત્યજ અંગ અમારાં;

સત્યજ રક્ત વહો અમ નસમાં, સત્યજ વ્રત અમ ન્યારાં !

દુઃખમાં.

માયા સૌ ધર આરે તણીને સુખની ડોળી દફની;

આત્મ શૌર્યનાં પ્રવેત સળ્યાં પટ, ના કાયરની કફની:

દુઃખમાં

પાય પડ્યા, વિનવ્યા કંઈ કંઈ, શું હૃદયહીણને રટવું ?

હવે પડ્યા, રગડાયા રણ ત્યાં ના હઠવું, ના હઠવું !

દુઃખમાં.

ભારત દુઃખ શિરે અમ લેતાં, દેયાં કેમ ન પુલે ?

ઓ ભારત ! નિધિ પાર ઉતરજો અમ શયનને પૂલે !

દુઃખમાં

વાટે માટે છાતી ફાટે, થાય રમશાની દુનિયા;

નવલખ આંખે વ્યોમ રહે પણ પાછું જુએ ન મરણીઆ

દુઃખમાં

એજ અલખની ધૂન અમારો, મૂગે મુખે દુઃખ રહેવું.

ખેડીની જડ જડતાં અરિ પણ આખર રોશો એવું:

દુઃખમાં.

કીર્તિ અમોલી ભારત કેરી આજ અમારે હાથે.

ઓ વીરા ! જગને બુદ્ધવરી આ મરવી ગુજરાતે !

દુઃખમાં.

ધર્મ ક્ષેત્ર એ, કર્મ ક્ષેત્ર એ, રણક્ષેત્ર અનેરું !

જયજય કોને ભાગ્ય અદલ એ પુણ્યજ ભારત કેરું ?

દુઃખમાં.

દુઃખમાં ગાળે પૂરા રે, સત્ય પ્રેમ રસ ધીરા

દુઃખમાં.

૨૩ એક દિન એવો આવશે,

એક દિન એવો આવશે

જ્યારે અમીઝરણો ઝરતાં પૃથ્વીનેય પલાળશે

એક દિન એવો આવશે.

૮૬

કળિકાળમાં પણ વીર એવા આર્યભૂમિમાં પાકશે

નિજવીર્યથી ભૂમિભક્તિથી આ સૃષ્ટિનેય ધ્રુજાવશે.

એક૦

રામ, અર્જુન, બીષ્મ જેવા કર્ણ, સંગ, પ્રતાપ ને,

દમિરાજ, યોગીરાજ, ગુર્જરરાજને બુલાવશે

એક૦

શિખિરાજ, બગિરથરાજ સમ પરમાર્થજીવન ગાળશે,

મેવાડના ભડ બીષ્મ ચંદારાજને વિસરાવશે.

એક૦

પરબ્રહ્મનિષ્ઠ વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર ઋષિના પાદને,

પ્રેમે નમી નિઃસ્વાર્થ નેતા આર્યવર્ત ઉદ્ધારશે

એક૦

આત્મબળ પામી બધા આ પુત્ર ભારતવપના,

નિર્ભય તણી મૂર્તિ બની સૌ સ્વાર્થને તુચ્છકારશે.

એક૦

આ દેહ કાચો કુંભ આત્મા નિત્ય દિવ્ય પ્રકાશશે.

દૃઢ સત્યપર એ શત્રુના સંગ્રામમાં સૌ ચાલશે.

એક૦

આ દુઃખને ભૂખના પડે પેકાર ચારે દેશથી,

ત્યાંથીય મંગળ ગીતના ધ્વનિ મંદ મધુરા ચાલશે.

એક૦

મરૂદેશના જેવી ઉજડ ભૂમિ સર્વ ભારતવર્ષની,

ફળ ફૂલથી લયી સુંદરી સમ એકલો અહીં મહાલશે.

એક૦

અહીંથી મહાવીર મહારથી ટકાર કરતા શસ્ત્રના,

પરદેશમાં જઇ સંજ્યના શુદ્ધ ધર્મને શીખવાડશે.

એક૦

પૂર્વે થયા નહોતા વળી સ્વપ્ને ન તકર્યા વીર તે,

આ પૃથ્વીને કરી સ્વર્ગ સર્વે દેવનેય ઉતારશે.

એક૦

૨૪ હિંદનું લવિષ્ય.

(ત્રિકાલી ગરબો)

માછ હવે ઉજળી થાશે રાત અંધારી આઘમી રે લોલ,
 બહાણુલાં વાશે થાશે પ્રભાત દુઃખડાં જાશે સમી રે લોલ,
 માછ તારા ધાયલ પૂત સપૂત સુતેલા જાગશે રે લોલ,
 માછ થશે ઝાઝો ઝંપાપાત જાતસુખ ત્યાગશે રે લોલ,
 જાગશે દાન દયાના વીર ધીર વીર જાગશે રે લોલ,
 જાગશે સાવજ ચિત્તા વાઘ કેસરી ત્રાડશે રે લોલ,
 વરસશે રવાતિના વરસાદ બાકાશથી આવશે રે લોલ,
 માછ એ કીપે મેલે મૂલ મોતીડાં પાકશે રે લોલ,
 જાગશે રામ વિનામાં રામ ગર્વગંજન થશે રે લોલ,
 જાગશે જાગશે જાદવચંદ્ર અધમ ઉદ્ધારશે રે લોલ,
 જાગશે કર્ણાશુર્ન થઇ એક ધનુર્વેદ ધારશે રે લોલ,
 જાગશે ભીમ અને ભડ ભીષ્મ લીધાં પણ પાળશે રે લોલ,
 જાગશે મેવાડી ભડવીર પ્રતાપનાં પણ ધણા રે લોલ,
 માછ એને યુગયુગના અપવાસ કરશે પારણાં રે લોલ,
 જાગશે શિવાજીનાં મેન ધરતી ધ્રુમવશે રે લોલ,
 જાતશે કુડકપટના ખેલ કુડ ત્યાં ધુળ થશે રે લોલ,
 માછ તારી કુખનાં કાર્તિગાન ગોરવ ગાજશે રે લોલ,
 માછ તારાં દૂધમલ પીશે દૂધ દૂધ દીપાવશે રે લોલ,
 મંદ મૃદુ હિમળાના વાયુ ઉત્તરના વાયા જશે રે લોલ,
 માછ જશે રોગ શોકના થોક શીતળના શાંતિ થશે રે લોલ,
 ઝરશે અમી ઝરણાં વરસાદ ભૂમિ ભિંજાવશે રે લોલ,
 ક્યારેક કદપતરનો પાક કણુના કળશી થશે રે લોલ,
 માછ એવા મોં માંગ્યા વરસાદ કુદનના વરસશે રે લોલ,
 આવતી સાગરિયાની છાળ રતનચોક રેલી જશે રે લોલ.

માણ તારો ભાગ્ય-સવિતા ગર્ભ સિંચતો ચડતો જશે રે લોલ.
 પ્રભુજીના શરદ્યુનમના ચંદ્ર સમો ~~જ્ય~~ રચંબી જશે રે લોલ.
 માણ તારૂં ભારત ખનશે ~~જ્ય~~ જાંખાં થશે રે લોલ
 માણ તારો જય જય જય જયકાર જગન ત્રણ ગાજશે રે લોલ.

વિદારી

*

૨૫. “તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો”

(ગઝલ)

દિવાલો દુર્ગની ફાટે તમારા કેદખાનાની,
 તુટે જંજીર લોખંડી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 તમારા માર્ગમાં ઉમા પહાડો યે ખસી જશે,
 ખિયાળાં માર્ગ દહ દેશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 ઉતરવા સાત સાયર જે તમારા પતથરો તરશે,
 વિના નૌકા સફર થાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 જલું આકાશમાં ધારે ન વાયુ-યાન પાસે છો,
 વિના પાંખે ઉડી જશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 થશે વિદ્યુત ને વાયુ તમારા દાસ અગ્નિ યે,
 વરસશે મેઢ માંગ્યા જે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 હજારો રોગની જ્વાળા દવાના પુલના વિના;
 ખુઝશે શાંતિ સિંચાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 દિમંખર સાધુના ચરણે સિકંદર શાહ નામે છે,
 ગળે સૌ ગર્વ ભૂપતિના તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 જીવરની બાળ હઠથી તો વિદોઆ દૂધ પીએ છે,
 પ્રકટશે પતથરે પ્રભુજી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.

પ્રભુ પહલ્લાદને માટે વસેલા લોહના થંભે,
 સદા સાન્નિધ્યમાં રહેશે, તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 મદોન્મત સિંહને વ્યાધો ક્રૂપિના ચણું આટે છે,
 તને હિંસારી હિંસાને તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 ઝગંતા ઝેર ભુજંગો ફણાને છત્ર શી ધરશે,
 તજી દે ઝેર કાતિલો તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 ઉભી રહી હાથ ખેળેડી વિજયદેવી ધરી વરમાળ,
 તમારે કંઠ આરોપે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.

કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ.

*

૨૬. સ્વરાજ્ય સવારી.

આવે છે રે આવે છે સ્વરાજ્ય સવારી આવે છે;
 નયનાદ ગગનમાં ગાળે છે, સ્વરાજ્ય૦
 ફર રાખે થકી દૂર કહેવાતું થાઓ લાયક ત્યારે જોવાતું.
 શું બાળક માંદો માંજે છે, સ્વરાજ્ય૦
 તડ પાડી રાજ્ય અહીં કરવાંતાં ઇલકાળ ખિતાઓ ધરવાતા
 કાઉન્સીલે ફારસ કરવાંતા, સ્વરાજ્ય૦
 પંજાબ ખિલાફતથી ચેત્યા, ગાંધીજી અસહકાર ચઢ્યા,
 ધ્વજ લીલો લાલ ચઢાવે છે, સ્વરાજ્ય૦
 મોકરશાહી હાથ પડ્યા હેઠા, ફાંદાઓ વિધવિધ લઈ ખેડા.
 પણ નહિ ચાલે જાળ મારે છે, સ્વરાજ્ય૦
 હરિ! લાજ હવે તારે હાથે, વત મોઠાં લીધાં તુજ શાખે.
 બળ દે, કદી ના પાછા હડાએ. સ્વરાજ્ય૦

ડા. હરિપ્રસાદ દેશાઈ.

૨૭. ત-મનાદ

ડરં નહિ બલે મરં પણુ આગે કદમ ધરં હું,
 કરં નહિ, બલે મરં પણુ, વહાલું વતન પરં હું.
 શિરમાં ચઢે ખુમારી, ચેતન નયન બબૂકે
 રંગ રંગ રશ્મિર ઉછળે કેં આમ ઉડળ મરં હું
 ને ખાકથી નીપજ્યાં, આ ચામ, હાડ, મળ્મળ
 પરવા તજને તેની નહિ દ્રોહીમાં કરં હું.
 મુજ રંક માડીગતયાં. સહુ સંકટે છવાયાં,
 તેનાં રખોપજાંની દહ દાલ થઇ રરં હું
 બડ બીજમ બ્રહ્મચારી શરની સજ પથારી,
 મારા હના એ પૂર્વજ, તેને અનુસરં હું
 મુલ્લમુલને મુલ મુખારક. મુલને ચમન મુખારક.
 વહાલું વતન મુખારક એ દમબદમ રમરં હું.

જીમર

*

૨૮. મ્હારો રેંટીયો

(વહાલા વેગે આવોરે-એ લય.)

ધીરો ધીરો ચાલેરે, મીઠો મીઠો ગાજેરે,
 રૂડો મ્હારો રેંટીયો હોજી.

ટેક.

એ રેંટીયામાં દેશોદયના નીકળે તાર,
 એ તારે તારે, બાળું ભારતનો ઉખાર;
 ધીરો ધીરો ચાલેરે.

૩૦. “ફરી ભારત બનાવી દો !”

પ્રભો ! જેવું હતું તેવું ફરી ભારત બનાવી દો !
જૂનું તો છે રહ્યું જૂનું, નવા જગને બતાવી દો.
રજત રત્નો સ્ફટિક કાંચન, ખનિજ ધન રક્ષનારાઓ,
પહાડોના સદા સાવધ ખડા પહેરા ભરાવી દો !
વનૌપવિથી ભર્યાં ભારે હરિત ધન વૃક્ષરાગિનાં,
ધનો વનરાજ વ્યાધોની ભીષણુ ઘોરે ગળવી દો !
તૃણાગારે જઈ ચરતાં અહીં તહીં ઘેનુનાં વૃન્દો !
મુરીલી ગોપજનની વાંસળી બહાલી બગાવી દો !
ગિરિ ગર્વહર પતિત પાવન પ્રદાતા મોક્ષનાં તીર્થો,
તપસ્વી સાધુ સંતોની અખલ ધુનથી જગાવી દો !
પઠનપાઠન પ્રવૃત્તિની પ્રકર્ષક પર્ણકુટિઓ,
ગુરૂવર શિષ્ય ગમરૂ જ્ઞાનચારીયાં સુહાવી દો !
સનાતન ધર્મનો સદ્બોધ દેતા શાસ્ત્રના જ્ઞાને,
હૃદય ઉડાણથી અજ્ઞાનની આંધી ઉડાવી દો !
સુભટ નરવીર રણધેજા, ધુરધર રાજનીતિજો,
પ્રતાપી કર્મવીરોથી, વરદ કાર્યો કરાવી દો !
સુપુત્રોની સુખી જનની ગૃહિણી ગૃહલક્ષ્મીના,
પ્રસન્ન વદને ગૃહસ્થોનાં ગૃહાંગણીયાં દીપાવી દો !
અતુલ વૈભવ અને વિજ્ઞાનથી ભૂષિત ભારતની,
નવા જગની ભલે ભગવાન ! પછી તુલના કરાવી દો !

૩૧. ભારતની આરતી

જય જય માતૃભૂમિ, મા જય જય માતૃભૂમિ.
 ગુણ તારા નિત્ય ગાઠ (૨) નમીએ ચરણ સુખી,
 જય જય માતૃભૂમિ ૨૬

તુજ કિરિટ સ્વરૂપ નંદન વનરાળે, મા નંદન૦
 બાલપ્રદેશી તારા (૨) શીખ પ્રગ્ન છાળે—જય જય૦
 ક્ષત્રિય વીરનો વાસ વિશાળ ઉર ક્ષેત્રે, મા વિશાળ૦
 સદૈવ તારા કાળે (૨) પડતા રણક્ષેત્રે—જય જય૦
 તુજ દેશવલ્લિરૂપ, હિમગિરિ શોભે—મા હિમગિરિ૦
 વિશે અતિ વખણાઈ (૨) જગનાં મન લેભે—જય જય૦
 બેલડીએ તુજ માત, સિંધ બંગ તપતાં, મા સિંધ૦
 સાહિત્યે વિજ્ઞાને (૨) સહુ પહેલાં ધપતાં—જય જય૦
 કચ્છ ગુજરાત સુરાષ્ટ્ર, સત્ત્વ રૂપ તારા, મા સત્ત્વ૦
 ઉદ્યોગે વ્યાપારે (૨) સૌંદર્યે સારાં—જય જય૦
 મહારાષ્ટ્ર, મદ્રાસ દંદ ઉદયગામી—મા દંદ૦
 સમગ્ર ત્રેણ બુધિધયુત (૨) સ્થંભ જોડ જમી—જય જય૦
 હૈયે હારસ્વરૂપ ગંગા ને યમુના, મા ગંગા૦
 કટિઆબૂધણ જોવા, (૨) આપુ વિંધ્ય બલા—જય જય૦
 અમાપ અર્જુવનીર તુજ ચરણો ધોતાં, મા તુજ૦
 શુભ શિરઠતર રૂપે (૨) ગિરિરાળે રહેતા—જય જય૦
 સુનલાં સુરલાં માત, સુધર્મની ધાત્રી, મા સુધર્મની૦
 હજીએ તું એની એ (૨) છે જમને ખાત્રી—જય જય૦
 મહી પ્રતિષ્ઠા આજ તુજ મુકિત માટે—મા તુજ૦
 સ્વર્ગજયપુદે ચઢશું (૨) સહુ શિરને સાટે—જય જય૦

૯૨ વંદે માતરમ્.

વન્દે માતરમ્

સુખલામ્, સુદલામ્ મલયજીતલામ્
 શસ્ત્ર સ્થાપલામ્ માતરમ્-વન્દે માતરમ્
 શુભજ્યોત્સ્નામ્ પુલકિતયામિનીમ્
 દુષ્કલકુસુમિત દુમદલ શોભિનીમ્
 સુકાસિનીમ્ સુમધુરભાષિણીમ્
 સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ્-વન્દે માતરમ્
 ત્રિંશરકોટિ કંઠ કલકલ નિનાદ કરાલે
 કોટિકોટિભુંગધૃત ખરકલ બાણે ?
 કે બોલે મા, તુમિ અમલે ?
 બહુ બલધારિણીમ્ નમામિ તારિણીમ્
 રિપુદલ વારિણીમ્ માતરમ્-વન્દે માતરમ્

બંગ્લાદેશ ચંદ્ર ચંદ્રાપાદ્યાય.

*

૩૩. માતૃભૂમિને ચરણે

ઐ માતૃભૂમિ તેરે ચરણમેં હિર નખાઉં.
 મેં ભક્તિ ભેટ અપની, તેરી ચરણમેં લાઉં. ૨૬૦
 માથે પે તૂ હો ચંદન, છાતી પે તૂ હો ચાલા,
 બિચ્છા પે ગીત તૂ હો, મેં તેરા નામ ગાઉં. ૨૭૦
 નિસસે સુપૂત ઉપજે, શ્રીસમ કૃષ્ણ જૈયે.
 ઉસ તેરી ધુલિકા મૈં નિજ શીષ પે ચલાઉં. ૨૮૦
 માની સમુદ્ર નિસકી ધુલિકા પાન કરે.
 કરતા હૈ માન તેરે ઉસ પેરેકે મનાઉં. ૨૯૦

वे देश मानवाले यदकर उतर गये सय,	ऐ०
गारे रहे न काले तुझका ही ओक पाडं	ऐ०
सेवामे तेरी सारे भेदोका भूख नउं,	ऐ०
वह पुण्य नाम तेरा प्रतिदिन सुनु सुनाउं.	ऐ०
तेरेही काम आउं, तेराही मंत्र गाउं.	ऐ०
मन आएर देह तुज पर जविदान में सहाउं.	छन्द.

*

३४ वंदेमातरम् स्तोत्र

शुद्ध सुंदर अति मनोहर मंत्र वंदेमातरम्;
 भृगुल मुष्कर दुःखहारी मंत्र वंदेमातरम्.
 मंत्र यह है तंत्र यह है मंत्र वंदेमातरम्;
 सिद्धिदायक पुष्टिदायक ओक वंदेमातरम्.
 ओजमय जलकान्तिमय मुष्प शान्ति वंदेमातरम्;
 भक्तिप्रदायक अतिसहायक मंत्र वंदेमातरम्.
 हरवडी हरभार हो हरनाम वंदेमातरम्;
 हरदम हमेशां भोलीओ गुडमंत्र वंदेमातरम्.
 नपीओ निरंतर शुद्ध मनसे मंत्र वंदेमातरम्;
 सोते समय भाते समय कलमान वंदेमातरम्.
 आठों प्रहर दिलमें रहे भूतान वंदेमातरम्;
 मुष्पसे हृदयसे रात दिन हो नम्र वंदेमातरम्.
 तेगसे हिर भी कटे बुझो न वंदेमातरम्;
 भोतकी धडीयां गुंज हो नाह वंदेमातरम्.
 नलमे हो तो नपो शुभ नम्र वंदेमातरम्;
 भेडीयां अंकार हो शुभ तान वंदेमातरम्.

੩੬. ਫਿੰ-ਦੋਰਤਾਂ ਫਮਾਰਾ.

ਸਾਰੇ ਜਹਾਂਸੇ ਅਯਥਾ, ਫਿੰ-ਦੋਰਤਾਂ ਫਮਾਰਾ,
 ਫਮ ਯੁਲਯੁਲੇ ਹੈ ਖਸਕੀ, ਵਫ਼ ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਫਮਾਰਾ.
 ਗੁਰਮਤਮੇਂ ਹੋ ਅਮਰ ਫਮ. ਰਹਤਾ ਹੈ, ਦੀਲ ਵਤਨਮੇਂ
 ਸਮਝੋ ਵਫ਼ੀ ਹੈ ਫਮਜੀ, ਦਿਵਾਂ ਹੋ ਜਹਾਂ ਫਮਾਰਾ
 ਪਵੰਤ ਨੇ ਸਭਸੇ ਫੰਘਾ, ਫਮਸਾਘਾ ਆਸਮੋਕਾ;
 ਵੇਫ਼ ਸੰਤਰੀ ਫਮਾਰਾ, ਵਫ਼ ਪਾਸਘਾਂ ਫਮਾਰਾ
 ਯਾਦਿਮੇਂ ਯੋਧਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਥੇਂ ਫਮਰੇ ਨਦਿਘਾਂ;
 ਗੁਲਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਨਥੇ ਫਮਸੇ, ਰਸ਼ਕੇ ਜਿਨਾ ਫਮਾਰਾ.
 ਅੰਧ ਆਯੇ ਰੋਏ ਮੰਝਾ, ਵਫ਼ ਦਿਨ ਹੈ ਘਾਫ਼ ਗੁਝਰੇ;
 ਉਤਰਾ ਤੇਰੇ ਫਿਨਾਰੇ, ਜੰਝ ਕਾਰਵਾਂ ਫਮਾਰਾ.
 ਮਜ਼ਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਥੀਘਾਤਾ. ਆਪਸਮੇਂ ਧੈਰ ਰਖਾਨਾ;
 ਫਿੰਦੀ ਹੈ ਫਮਵਤਨ ਹੈ ਫਿੰ-ਦੋਰਤਾਂ ਫਮਾਰਾ.
 ਯੁਨਾਨੇ ਮਿਸ਼ ਰੋਮਾਂ ਸਭ ਮੀਟ ਗਏ ਜਹਾਂਸੇ
 ਅਧ ਤਕ ਮਗਰ ਹੈ ਆਖੀ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਂ ਫਮਾਰਾ.
 ਫੁਝ ਘਾਤ ਹੈ ਫਿ ਫਸਤੀ, ਮਿਟਤੀ ਨਦੀ ਫਮਾਰੀ;
 ਸੁਫ਼ਿਘੋਂ ਰਹਾ ਹੈ ਫੁਸ਼ਮਨ, ਫੀਰੇ ਜਮਾਂ ਫਮਾਰਾ
 ਸੰਕਘਾਲ ਫਾਝ ਅਰਫ਼ਮ ਅਪਨਾ ਨਹੀਂ ਜਹਾਂਮੇ;
 ਆਘਮ ਕਘਾ ਫਿਸੀਫ਼ਾ, ਫਰੇਂ ਨਿਫ਼ਾਂ ਫਮਾਰਾ.

*

੩੭. ਘਾਰਾ ਵਤਨ ਫਮਾਰਾ

ਯੁਲ ਯੁਲ ਅਮਰ ਹੈ ਫਮ ਤੋ ਵਫ਼ ਹੈ ਘਮਨ ਫਮਾਰਾ,
 ਤਨ ਹੋ ਕਈ, ਵਫ਼ੀ ਘਰ ਰਹਤਾ ਹੈ ਮਨ ਫਮਾਰਾ.
 ਘਾਰਾ ਵਤਨ ਫਮਾਰਾ ਘਾਰਾ ਵਤਨ ਫਮਾਰਾ.
 ਖਸਕੇ ਵੀ ਅਨ ਜਲ ਸੇ ਫਮ ਸਭ ਤੇ ਸਭ ਪਲੇ ਹੈ,
 ਮਿਟਿ ਹੈ ਖਸਕੀ ਭੁਸਮੇਂ ਘੋਂ ਫੁਲ ਹੈ, ਫੁਲੇ ਹੈ ਘਾਰਾ
 ਲਗਤੀ ਹੈ ਘਨ ਤੇ ਸੁਮੀ ਆਂਘੇ ਮੇਂ ਆਕ ਖਸਕੀ,

हमको है पाठ करती तासीर^१ पाठ छसकी प्यारा०
 मिटिने छसकी क्या क्या जम में है गुल भीखाये,
 युन युन के कृत्त अससे खोजो ने धर बनाये प्यारे०
 ये राम भी यही^२ पर धनस्याम भी यही^३ पर,
 जैसे महापुरुष हैं गुनरे महा कही^४ पर ? प्यारा०
 अत्तीस कोटि अम्मे^५ है गोद में पिछाता
 सभको यही पिछाता सभ को यही पिछाता. प्यारा०
 छसकी ही रेशनी है यहेरे पै जो यमक है,
 है हठियों में मेघार छसका ही तो नमक है प्यारा०
 आदिम^६ छसीके है हम मज्जम^७ हैं ये अपना,
 प्यारा वतन हमारा प्यारा वतन हमारा.

*

३८. ऐ मेरी जन भारत !

ऐ मेरी जन भारत ! तेरे लिये ये सर हो,
 तेरे लीये ही जर हो। तेरे लीये अगर हो
 हियकु न तेरी सेवा से मेरी जन भारत
 गर्दन पे मेरी रक्खा समशेर या तगर हो.
 गम जन के लिये भी मुठको कभी न होगा,
 भारत तेरे लिये ही आती ये कामगर हो
 डिम्भतका तेरी आपर यमके फिर आत्मों । पर,
 सेवामे तेरी माता गर छन्दगी असर हो.
 "भारत ही में सदा मैं पेदा हूँ और मरूँ मैं"
 धर न कुछ हो मन में. यह आरण्ड अगर हो.
 गर देशही की सेवा हो प्यारा धर्म मेरा,

પરમાત્મા કી તો શીર મેરી તરફ નજર હો
જીવન સુધય તબી બસ સમજેગા સાધુ અપના
સેવામેં તેરી માતા સર મેરા ગર નજર હો.

*

૩૯. સરફરોશીકી તમન્ના

સરફરોશી^૧ કી તમન્ના^૨ અબ હમારે દિલમેં હૈ
દેખના હૈ જોર કિતના બાહુએ કાતિલ^૪ મેં હૈ
રહરવે, રાહે-મહબ્બત^૬ રહે ન જાના રાહ મે
લજ્જતે^૭ સહેરાનવદી^૮ દુર યે મંઝિલ^૯મેં હૈ,
આજ ફિર મકતલ^{૧૦} મેં કાતિલ કહે રહ. હૈ બારબાર
કયા તમન્ના-એ-શહાદત^{૧૧} બી કિસી કે દિલમેં હૈ ?
અબ શહીદ^{૧૨} મુલક-ઓ-મિલકત^{૧૩} મેં તેરે ઉપર નિસાર^{૧૪}
અબ તેરી હિન્મત કા ચરચા^{૧૫} ગેરે ૧૬ કી મેશીલ^{૧૭} મેં હૈ
વકત આને દે બતા દેગે તુએ અબ આસમાં^{૧૮} !
હમ અબી સે કયા બતા દેં કયા હમારે દિલમેં હૈ ?
અબ ન પહેલે વલવલે^{૧૯} હૈં ચૈાર ન અરમાનોંકી ૨૦મીડ
સિદ્દ^{૨૧} મિટ જાને કી એક હસરત ૨૨ દિલે-મિસમિલ^{૨૩} મેં હૈ.

મોહના હુઝરત મોહાની

૧ માથું આપી દેવું, ૨ લગની-ધુત ૩ ખાવડાં, હાથ ૪. જીલમ
ગાર. ૫ રસ્તે ચાલનાર, મુસાફર. ૬ પ્રેમનો પંથ-રસ્તો. ૭ રસ.
વિજ્જનત ૮ સેતીના રણમાં ચાલવું ૯ મુકામની જગ્યા ૧૦ વધસ્થળ,
૧૧ મરી મટવાની હોંસ, ૧૨ હે બર્મવીર ! ૧૩ દેશ અને સમાજનો
૧૪ કુરબાન, ન્યાયાલયર થઈ જવું ૧૫ વાતો ૧૬ પરદેશીઓના. ૧૭
મેળાવડાઓમાં ૧૮ આકાશ (હુકું કવિતામાં આકાશને પ્રેમીઓનું વેરો
માન્યું છે) ૧૯ અચા, ૨૦ વાસનાઓ. ૨૧ દેવળ. ૨૨ આકાંક્ષા, ૨૩
સબ પામવાને આતુર દિલ.

૪૦. ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

જય જય મારા ગુર્જર વીરો !

આવો રંક, ફફીર અમીરો ! આજે દિવસ ઉગ્યો રળિયાત;
ધોધ પ્રકાશ તણ્યા ઝીલ્લિને ઝગમગતી દરવી મ્હોલાત;

ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

આજે લેશો શું તમ સાથે ?

શોય વસે હૃદયે કે બાયે ?—તેજ છતાં ખૂડી તરવાર !
ફેંકી દો સહુ ખૂડી શસ્ત્રો, સળે હૃદયના તવ હથિયાર ! ઓ
હાય વિલંબ હવે શો દાસો ?

ધપના ધપના આમળ ચલો અગ્ર રહી ધૂમવું છે આજ.
ધગ રહી છે આ તમ કરમાં; તે ભારતને અમુલ્ય લાજ ! ઓ
નથી રૂધિર રેલવવાં કોના;

નથી હૃદય ચીરી અરિઓનાં, નિજ હૃદયો કરવાં પ્રભુભંગ;
નથી વિજયના રંગ રુધિરમાં જ્યાં જનરક્ત ભરે ઉરગંગ; ઓ
પ્રેમ વસે ત્યાં દ્વેષ રહે ક્યાં ?

આઠાશે અંધાર વહે ક્યાં, જ્યાં દિનકરનો થાય પ્રકાશ ?
જ્ઞાન દીપ સળગ્યો જ્યાં અંતર ત્યાં અજ્ઞાન તણો છે નાશ; ઓ

મરદાની મુજ ગુર્જર વીરા !

કાર્યધુરંધર, શૂર અધીરા ! મુખયૌવનનો ગર્વપ્રતાપ;
અંગ રુધિર ઉછળે નભ અડતાં; ભરો હરોને હર્ષ અમાપ ! ઓ

ભૂત બધું પાછળ છે મૂક્યું—

આજ ઉરે નવજીવન ટુંક્યું. ફુનીઆ બધે નવી દેખાય !
નવ આશે નવ હારથે ધસવા આજે પાદ અધીરા થાય, ઓ

મુખી પડ્યા કે હઠ્યા પછાડી ?

ધસો ધન લ્યો હાથ ઉપાડી, શરદાઆ જાઓ ધુન ભેર;
ધર્મભાર શૂરોજ વહે એ એક પડે—ત્યાં ઉડે તેર, ઓ.

કાણુ વિકટ પથ કહી ડરાવે ?—

પર્વત પરથી ફૂદી હાવે સાગરને બાંધીશું બાથ !
જંગલ તોડી મંગલ કરીશું, બતાવશુ બળવંતા હાથ ! ઓ.

આપણુ ગુણગરવા ગુજરાતી.

કૃષ્ણવરા, અદ્ભુત મદમાતી, ભારતપુષ્પ છતે ભડવીર;
સાહસ, શૌર્ય અડગ શ્રમથીજે ચળચળમાં ગાળે રણધીર; ઓ.

આવો નવરસના રઢિઆળા ?

ગિરિગર્જરમાં ભરી ઉઢાળા કેસરીયાં શું રમતા બાળ !
વાધમૂછ પકડીને ફરતા કાઠી ઘોડીના રખવાળ ને ઓ.

તીર્થે તીર્થે શુચિતા સ્થાપી;

ગરવી સાબ્રમતીને તાપી, ભરે નર્મદા નવનવ તર;
ગુણી ગોમતી, સરસ્વતીને દમણગંગાનું જળશર ! ઓ.

છે અદ્ભુતતા એ કંઈ જુદી !

પશ્ચિમ સાગરનાં જળ ફૂદી, ઉછળી ગગન કસે નિજ ભેમ;
વિન્ધ્ય અને ગિરનાર દિશા એ ઉભી ઝીલે પડતું બોમ ? ઓ.

એવાં ઓ ગુર્જર સંતાનો !

હિંદુ, પારસી, મુસલમાનો, ખ્રિસ્તી, બૌદ્ધ કે જૈન ચહેલ ?
ભુજ શું ભુજ બીડીને આવો, એકજ પ્રેમ તાણી છે વેલ ! ઓ.

ચહો અડગ બાંધવ ટેકીલા !

દ્રૌપદિયે બનવું નવ વહીલા, દ્રૌપદિ નવ આપે છત.
અંતર રિપુનો કરો પરાજય પ્રથમ અખંડ ધરી ઉર પ્રીત, ઓ.

દ્રૌપદે શું રહેશે અચડાયા !

હજાર વર્ષો તણી જડ માયા, પડી હૃદયમાં છે પથરાઇ.
ઉકેલતાં પરદોષ ઉરેતો નિજ અંધાર વધે ધુધવાઇ, ઓ.

લોચનના પડદા ઘો ખોલી !

ભૂત બધાં ખાતાં ઉર ફાલી તેને પ્રથમ કરો બળહીન;
સ્વાત્મબળે ઓ ગુર્જર વીરા ! થવું આપણે છે સ્વાધીન ! ઓ०

રહેવું શુદ્ધ વચન મન કર્મે :

સાર એજ દોડો સહુ ધર્મે. તો કયમ થઇએ પતિત નિદાન ?
પ્રેમ તહીં ધિક્કાર રહે નહિ; ધિક્કારે નહિ પ્રભુનું સ્થાન, ઓ०

એવા શુદ્ધ બનીને આવો !

પછી અડગ તમ પગ ઉઠાવો હજાર હાથીનું ત્યાં જોર
જય કુંકુમનાં પડશે પગલાં ડગલે ડગલે ઠોરે ઠોર, ઓ०

ઓ ! આ ચાય બધે અજવાળાં;

ઉધડ્યાં પુણ્યપ્રભાત રસાળાં ! ઉધડ્યાં ભાગ્ય ભક્ષેરાં દેશ !
રણશિંગા ટુંકાય ફરીઆઃ કર્મવીર ! હડશે નહિ લેશ ? ઓ०

સ્વપ્ન ફળે જુમજુમનાં સાચે

દેવ શીરસ્તા ઉતરી રાચે પયમંબરને પીર અનેક;
સમાધિ સ્વર્ગ તણી ભૂસેલી દૃઢ બંધારી ફરી વિશેક ? ઓ०

કુંકુમયાળ અનેરી લાવો !

પત્નીઓ, પુત્રીઓ, આવો ! માતાઓ, બગિનીઓ, સર્વ !
પડખે અમ ઉભીને રાખો, ગરવી ગુજરાતણુનો ગર્વ ! ઓ०

જય જય મારા ગુર્જર વીરા ?

આજ અખીશા ઉરનાં વીરા જીવનને જાણે નહિ જોખ;
મરવું તો શુરાને મરવું કાયર જોળે ધરતા જોખ; ઓ०

મેલ ધજા ભારતમાં રાંપો !

ઘાશે પુષ્પ ધરસતી તોપો, ઘસો, સહુ સણુગાર સ્વરુપ;
જગ બંધુત્વ બણી તમ દારે દુનિયા ઘાશે નવિન અનુપ ! ઓ०

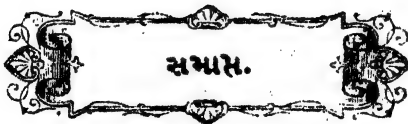
ઓ ગુજરાત ! ઓ ગુજરાત !

૪૧. જે ભગ્ન લાગ્યું કયાથી ?

જે સત્યથી પૃથિવી નમ મંડળે ફરે છે,
 જે સત્યનેજ દેવો આધીન થઈ રહે છે,
 જે સત્યનાજ જોડે, જુગી ગયા થઈદો,
 જે સત્યની પ્રતિમા સીતા સમી સતીઓ.
 છે યુધ્ધ આદરણું તે સત્યને સહાયે.
 તે સત્ય તુંખી પાત્રે તરવો : સમુદ્ર ભારે
 છે દિવ્ય મંત્ર સમતા ને પ્રેમ ને અદિસા,
 જે આચર્યા જીવનમાં તો છે વિજય સરવમાં.
 છે મારનાર લાખો, મરનાર કોઈ વીરલા,
 જે સામી છાતી રાખી ક્ષત્રિય ધાવ ઝીલતાં.
 હથુનાર લાખ થાશે, જીવાડનાર કોઈ;
 જીવાડનારની છે, દુનિયા મહી દુહાઈ
 છારી મલિનતાની જે દષ્ટિથી કપાઈ
 દિલમાં પવિત્રતાની તાસીર જે જવાઈ
 જે અંતરે પ્રભુના સામર્થ્ય માંહી શ્રદ્ધા,
 છે એજ એક કર્તા; નિમિત્ત માત્ર બીજા
 તો તોય બંદુકો ને બારૂદ તીર બાલા,
 તલવાર પાણી કાળાં આયુધ સર્વ ઠાલાં
 છે ખાલસાં મૂકાતાં, બહાલાં વતન અમારા.
 છે આવતાંજ તેડાં અધારી જોરડીનાં
 અમ ભેડી બધેનોથી અમ માત બધે તૂટશે.

ફરખાની આપણીથી, ઝરણાં અમી વહેશે
 અંધાર વાસનાથી સ્વાતંત્ર્યે રશ્મિ પુટશે,
 ને ધર્મચક્ર ફરતાં જગદેહ શુદ્ધ થાશે,
 રૂધિર નિજ રેડી અભિદાન શુદ્ધ થઈશું,
 ત્યારેજ શુદ્ધ થઈશું, ત્યારેજ મુક્ત થઈશું.
 ગંગા પુનિત હિતરી, ચૈતન્ય ધાર રેલી
 એ ધન્ય ભાગ્ય ક્યાંથી લ્યો મુકેતની પ્રસાદી !

કલ્યાણજી વિહૃલભાઈ.

કોઈ પણ જાતનું રાષ્ટ્રીય સાહિત્ય
 દેશભક્તિના કાવ્યસંગ્રહ
 દેશનાયકોના જીવનચરિત્રો
 સ્વદેશપ્રેમથી ઉછળતા ગ્રંથો
 ગાંધીજીનાં રચેલાં પુસ્તકો

જોઈતા હોય તો, મળો

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર

૧૮૦-કેળાંપીઠ બાલાજીને રસ્તે

સુરત.

વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

હૃદય મન્યન—શ્રી કલ્યાણજી વિકૃતભાઈ મહેતાના
 રચેલાં કાવ્યોનો સંગ્રહ. દરેક ઘરમાં રાખવા લાયક છે
 કિંમત છ આના પાકું પૃકું આઠ આના.

રાષ્ટ્રીય ગરબાગિ—દરેક કન્યા તથા સ્ત્રીને
 ઘણું જ ગમે એવું રાષ્ટ્રીય ગરબાઓના સંગ્રહનું પુસ્તક.
 કિંમત દોઢ આનો.

પૂર્વ અને પશ્ચિમ—મહાત્મા ગાંધીજીએ આફ્રિ-
 કામાં ઇંગ્રેજ પરથી લખાવેલું પુસ્તક. એને માટે બહામણ
 કરવાની જરૂર રહેતી નથી કિંમત ચાર આના.

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિરમાંથી આ સર્વ
 પુસ્તકો મળશે.

રાષ્ટ્રીય પુસ્તકોની યાદિ.

૧ હૃદયમંથન	૦-૬-૦
૨ રાષ્ટ્રગીત	૦-૮-૦
૩ સ્વદેશ ગીતામૃત	૦-૫-૦
૪ સ્વદેશ ગીતાવલિ	૦-૧૪-૦
૫ અલિ બિરાદગેનો મુકદ્દમા	૧-૦-૦
૬ તિલક ચરિત્ર	૦-૨-૦
૭ દાદાભાઈ ચરિત્ર	૦-૬-૦
૮ ચાંડીશીલા. (રાષ્ટ્રીય નવલકથા)	૦-૬-૦
૯ સ્વરાજકુસુમાવલિ	૦-૧-૩
૧૦ ગાંધીજીનું જીવનચરિત્ર	૦-૬-૦
૧૧ ગાંધીજીના ખુદ્દા પત્રો	૦-૬-૦
૧૨ ગાંધીજીના ખાનગી પત્રો	૦-૬-૦

મળવાનું ઠેકાણું:—ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર,

ઈ-૮ ૧૮૦—કેળાંપીઠ—મુરત.

જરૂર વાંચો !

જરૂર વાંચો !

મહાત્મા ગાંધીજીનું રચેલું

અનુપમ પુસ્તક

મારો જીલનો અનુભવ.

તેમના ફોટા સાથેનું દેખાવનું પુસ્તક

આજેજ એક નકલ ખરીદ કરો

કિંમત ૦-૬-૦

પાકું પૂરું ૦-૮-૦

લખો:—ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર—મુરત.

રાષ્ટ્રીયરાજા, પુસ્તકાલયો, અને કુટુંબમાં રા.

ઉપયોગી પુસ્તકો

બાલ પ્રાર્થના:—સુંદર સુંદર ૩૩ પ્રભુ પ્રાર્થનાનો સંગ્રહ.

પૃ.-૬૪ બત્રીસ પેજ કિંમત ૦-૧-૩

બાલવાડી (ભાગ ૧લો):—બાલ વર્ગ અને પહેલાં ધો.

જુના ઉપયોગ માટે, ગુજરાતી કવિતાઓનો સંગ્રહ.

કિંમત ૦-૧-૬

બાલવાડી (ભાગ ૨જો):—ખીબત અને ત્રીબત ધોરણ

ઉપયોગ માટેની કવિતાઓ. કિંમત ૦-૨-૬

બાલવાડી (ભાગ ૩જો):—ગુજરાતી ચોથાથી સાતમા

અને અઞ્ચે પહેલાથી ત્રીબત ધોરણના ઉપયોગ

માટેની કવિતાઓનો સંગ્રહ. (છપાય છે.)

લોકગીતો:—(છપાય છે) સંગ્રહક સદગત સાક્ષર નજીવત

રામ વાવાલાઈ. એમના વિદ્યતાલયો નિબંધો સાથે

૧૨૫ લોકગીતોનો સંગ્રહ પૃષ્ઠ આશરે ૧૬૦ કિં. ૦-૮-૦

રામચરિતામૃત:—(૧૦૦૦ લીટીમાં રામાયણ) આદિત્ય

પરિવહનું પહેલાં નંબરનું ઇનામી કાવ્ય પૃ. દરે. કિં

૦-૬-૦.

તા. ક:-ટપાલ ખર્ચ દરેકનું જુદું.

પુસ્તક મળવાનાં ઠેકાણાં

સ્વદેશી વસ્તુ ભંડાર લીમડાચોક, મુરત.

પાટીદાર વિદ્યાર્થી આશ્રમ, મુરત.

